

Aktuel og forventet befolkningsudvikling i det "aldrende" samfund

Hansen, Hans Oluf

Published in:

Det aldrende samfund 1 - grund til bekymring?

Publication date:

2001

Document version

Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Hansen, H. O. (2001). Aktuel og forventet befolkningsudvikling i det "aldrende" samfund. I *Det aldrende samfund 1 - grund til bekymring?: Resumé og red. udskrift af høring i Folketinget den 20. april 2001* (s. 102-112). Teknologirådet. Teknologirådets rapporter, Nr. 2001/6

University of Copenhagen
Institute of Economics
6 Studiestraede, Dk-1455 Copenhagen K
Denmark

Phone +45 35 32 32 61

Fax +45 35 32 32 59

E-mail *HansOluf.Hansen@econ.ku.dk*

Home page <http://www.econ.ku.dk/personal/usihoh/>

Ftp-server <ftp://ftp.ibt.ku.dk/usihoh/>

2001-04-19

Mundtligt oplæg

Aktuel og forventet befolkningsudvikling i det ”aldrende” samfund¹

Af

Hans Oluf Hansen

Lektor (Demografi)

¹ Oplæg til **Det aldrende samfund – grund til bekymring?** Folketingets høring fredag den 20. april 2001 klokken 9.00-13.15 i Fællessalen, Christiansborg, København, arrangeret af Teknologirådet. Samtlige høringsoplæg kan download'es fra <http://www.tekno.dk/projekter/projektsider/00detaldrenerne/index.htm>

Mundtligt oplæg

Tak for invitationen til at deltage i høringen.

Mellem den samfundsøkonomiske udvikling og befolkningens løbende struktur og vækst består der mangfoldige samspilsforhold, oftest af stærk kompleks karakter. Ser man bort herfra, vil det let få negative konsekvenser for sagligheden i vor forståelse af samfundssituationen og de drivkræfter, der virker i denne.

Dette er den røde tråd i mit oplæg, Aktuel og forventet befolkningsudvikling i det aldrende samfund. Arrangørerne har bedt mig specielt fokusere på det makroskopiske perspektiv repræsenteret ved Danmarks Statistiks (DS) landsprognose 2000-2040. Ved den sproglige nydannelse "Aldring" forstås voksende befolkningsandele i de midaldrende og ældre aldersklasser. Baggrunden for denne udvikling er som bekendt det langsigtede fertilitetsfald og det noget svagere dødelighedsfald gennem størstedelen af det 20. århundrede. Markante afvigelser fra denne langtidstrend har hvad fødselstallet angår været meget store fødselsår-gange 1944-1948 og igen fra 1963-1967, men også i den mellemliggende periode op gennem 1950'erne var der tale om relativt store fødselsår-gange.

Siden 1969 har det såkaldte nettoreproduktionstal været mindre end 1 dvs. den langsigtede naturlige reproduktion i den residente befolkning har været under erstatningsniveau.

"Det er svært at spå – og især om fremtiden" skal Storm P. have sagt. Dette lidt finurlige udsagn forekommer mig at have fået forstærket aktualitet i forbindelse med udarbejdelse af befolkningsmæssige og økonomiske prognoser i samfund, der udover at være præget af mangeårig reproduktion under erstatningsniveau nu også præges af en hastigt voksende diversitet, økonomisk og socialt, foranlediget af væksten i de eksterne vandring – herunder ikke mindst indvandringen – gennem de seneste tiår. En tendens der uden tvivl vil fortsætte. Mange indvandrergupper har – betinget af varigheden af deres ophold i Danmark - fertilitetsniveauer, der for tiden ligger langt over erstatningsniveau, og arbejdsudbud der for tiden ligger langt under arbejdsudbuddet for danske statsborgere. Disse vilkår har stærke konsekvenser for den aktuelle og den kommende samfundsudvikling, befolkningsmæssigt og økonomisk. At udtale sig mere præcist og kvantitativt om disse konsekvenser – således som det vel bør være meningen med seriøst prognosearbejde – er overordentlig vanskeligt, ja måske umuligt, fordi den fremtidige fertilitet og det fremtidige arbejdsudbud med sikkerhed vil afhænge stærkt af udviklingen i den fremtidige indvandring.

I mit oplæg til denne høring har jeg specielt fokuseret på den forventede udvikling i antallet af personer, der er 65 år og ældre blandt allerede fødte. Denne befolkningsstørrelse er en funktion, dels af befolkningens fordeling på køn og 1-årsaldersklasser på en given dato f.eks. 1. jan. år 2000 eller år 2001, dels af den forventede udvikling i generationsdødeligheden og i den eksterne vandring. Da vi ser på allerede fødte, kommer den fremtidige fertilitet altså ikke ind i billedet. Aldersfordelingerne afspejler til dels variationen i størrelsen af de fortidige fødselsårge.

DS forventer et kraftigt dødelighedsfald og en fordoblet nettoindvandring i perioden frem til 2040, hvilket medfører, at der omkring 2040 vil være hen ved 1.4 mio. personer i alderen 65 år og ældre. Tallet andrager i dag ca. 800,000. Til belysning af konsekvenserne af DS's prognoseforudsætninger har jeg udført en mekanisk alt-andet-lige beregning med udgangspunkt i forholdene op til årtusindskiftet hvad angår dødelighed, udvandring og indvandring. I et scenarium *med* indvandring kommer jeg frem til ca. 200,000 færre ældre omkring 2040 sammenlignet med DS. Med mine to scenarier tilsigtes endvidere en første primitiv belysning af indvandringens betydning for den fremtidige udvikling i antallet af ældre.

Det viser sig bl.a.,

- At indvandringen og udviklingen i dødeligheden har overordentlig stor betydning for den fremtidige udvikling i antallet af ældre.
- At indvandringen i mit scenarium for det åbne samfund stort set opvejer det begyndende fald i antallet af ældre efter år 2033 som man med baggrund i de mindskende fødselsårge efter 1967 kunne nære en forventning om.

Et antal personer i alderen 65 år og ældre på næppe under 1.2 mio. er hvad der kan forventes fra omkring år 2033 ud fra forholdene som vi kender dem i dag. Det er langt fra sikkert, at denne forventede forøgelse af antallet af ældre vil have forbigående karakter.

Lad mig til slut pointere, at det er vanskeligt at yde et så kompliceret problemkompleks retfærdighed i et kort skriftligt oplæg og i et endnu kortere mundtligt resumé. Det er derfor vigtigt, at man også læser det der står med småt i det skriftlige oplæg.

University of Copenhagen
Institute of Economics
6 Studiestraede, Dk-1455 Copenhagen K
Denmark

Phone +45 35 32 32 61

Fax +45 35 32 32 59

E-mail *HansOluf.Hansen@econ.ku.dk*

Home page <http://www.econ.ku.dk/personal/usihoh/>

Ftp-server <ftp://ftp.ibt.ku.dk/usihoh/>

2001-03-24

Skriftligt oplæg

Aktuel og forventet befolkningsudvikling i det "aldrende" samfund²

Af

Hans Oluf Hansen

Lektor (Demografi)

² Oplæg til **Det aldrende samfund – grund til bekymring?** Folketingets høring fredag den 20. april 2001 klokken 9.00-13.15 i Fællessalen, Christiansborg, København, arrangeret af Teknologirådet. Samtlige høringsoplæg kan download'es fra <http://www.tekno.dk/projekter/projektsider/00detaldrerne/index.htm>

1 Indledning og baggrund

De velfærds-mæssige konsekvenser af de aktuelle og de forventede ændringer i nationale befolkningers vækst og struktur er genstand for stigende bekymring i Danmark og i mange andre industrilande. Befolkningsændringerne gennem de seneste årtier er først og fremmest knyttet til langtidsfaldet i fødselstallet og reproduktion under erstatningsniveau samt til dybtgående ændringer i den eksterne migration, ikke mindst i form af øget indvandring fra lande og kulturer, der for manges vedkommende traditionelt har stået modtagerlandet fjernt. Ændringerne i den eksterne migration har formentlig ligeledes langsigtet karakter.

Den lave reproduktion og langtidsfaldet i fødselstallet har medført faldende befolkningsvækst og øget "aldring" dvs. voksende befolkningsandele i de midaldrende og ældre aldersklasser. Sammen med ændringerne i den eksterne migration har den lave reproduktion desuden bevirket en for tiden relativt stærkt tiltagende forskelligartethed i befolkningens sociale struktur og dens etniske sammensætning.

Som akademisk fagområde vedrører *demografi* konsistent analyse og forventningsdannelse af befolkningers vækst og struktur. Med ordet "konsistent" tænkes navnlig på følgerigtige konklusioner og resultater baseret på statistisk modeldannelse. Nedsættende omtale af fagets substans som "demografien" hænger snarest sammen med mangelfuld inkorporering af befolkningselementet i gængs økonomisk teori og modeldannelse. Hvorom alting er, så kan samspilsforholdet mellem komplekse befolkningsprocesser, økonomisk adfærd og samfundsøkonomi bedst belyses gennem konsistent statistisk modeldannelse.

2 Hvad kan vi forvente?

Der eksisterer talrige indikationer, men kun få præcise målinger af den voksende forskelligartethed i befolkningsudviklingen generelt. Ikke mindst mellem de etniske grupper består der store forskelle i reproduktion, ekstern migration og arbejdsstyrkemobilitet. Disse forskelle har dynamisk karakter, idet etnisk *integration* på baggrund af seriøs international forskning først og fremmest må antages at være korreleret med *opholdstid* som resident borger i det pågældende land: Jo længere opholdstid, desto højere grad af etnisk integration. Den enkelte etniske gruppes størrelse og fordeling på opholdstid er selvsagt følsom overfor ændringer i dens fremtidige eksterne migration samt i dens tilbøjelighed og mulighed for at søge og opnå *naturalisation*, f.eks. til dansk statsborgerskab. Den fremtidige fertilitet og det fremtidige arbejdsudbud må således antages at afhænge stærkt af den fremti-

dige eksterne vandring, herunder ikke mindst den fremtidige indvandring. Det er de omtalte forskelle i fertilitet, reproduktion og arbejdsudbud i særdeleshed, der naturligt tildeler etnicitet relateret til statsborgerskab en fremtrædende placering på den politiske agenda i mange lande i disse år.

Med baggrund i dødelighedserfaringer samt erfaringer vedr. ekstern migration fra det 20. århundrede ville man vente, at man med stor sikkerhed kunne forudskikke det absolutte antal personer i de ældre aldersklasser langt frem i tiden – måske helt op til 60-70 år. Som vi skal se nedenfor, er en sådan skråsikkerhed i dag nok mindre velbegrunderet.

Det fremtidige antal levendefødte kan kun forudsiges med meget stor usikkerhed. Vi kan derfor også kun med meget stor usikkerhed forudsige antal overlevende personer og befolkningsheterogeniteten blandt endnu ikke-fødte. Usikkerheden vokser dramatisk med længden af den betragtede tidshorisont

3 Danmarks Statistiks befolkningsprognoser

Danmarks Statistiks befolkningsprognoser³ har siden dannelsen af den nuværende primær- og amtskommunale administrative struktur udstukket de befolkningsmæssige rammer for den kommunale planlægning. Danmarks Statistiks befolkningsprognoser har derved desuden tjent som et naturligt koordinerende og samlende element mellem regionsplanlægningen og offentlig planlægning i statsligt regi. Den fagstatistiske og tekniske kvalitet ufortalt har Danmarks Statistiks befolkningsprognoser derved ikke overraskende opnået nærmest officiel karakter.

Danmarks Statistik udarbejder tilbagevendende en landsprognose og et sæt regionalprognoser, der er numerisk, om end ikke logisk konsistente med landsprognosen⁴. Derudover er i 1997 og 1999 udarbejdet en etnisk befolkningsprognose baseret på en tvivlsom kategorisering i *indvandrere, efterkommere* samt *øvrige*⁵. Der udarbejdes sædvanligvis et hovedforløb og to sekundære forløb differentieret efter ”Høj”/”Lav” fertilitet i forhold til hovedforløbet.

En mere systematisk gennemgang af disse prognosers ”træfsikkerhed” har aldrig været foretaget, herunder hvad det var, som gik galt. Sporadiske sammenligninger⁶ viser, at galt er det gået – ikke sjældent gruelig galt. De væsentligste fejlkilder består efter vor erfaring i mangelfuld modellering af

³ Med en *befolkningsprognose* tilsigtes en realistisk forudsigelse af befolkningsudviklingen indenfor en given tidshorisont. En prognose har derfor typisk *tidsafhængige* dynamiske forudsætninger. En *konsekvensberegning* (Eng. *scenario*) er et tankeeksperiment typisk med det formål at belyse en befolkningsproces indenfor en afgrænset tidshorisont under en given *konsistent* model med udgangspunkt i et givet sæt forudsætninger, almindeligvis af *statisk* karakter.

⁴ **Download:** [ftp://ftp.ibt.ku.dk/usihoh/docs/Conference Papers/Kommunedata.ppt](ftp://ftp.ibt.ku.dk/usihoh/docs/Conference%20Papers/Kommunedata.ppt)

⁵ **Download:** <ftp://ftp.ibt.ku.dk/usihoh/docs/Publications/Symposium.pdf>

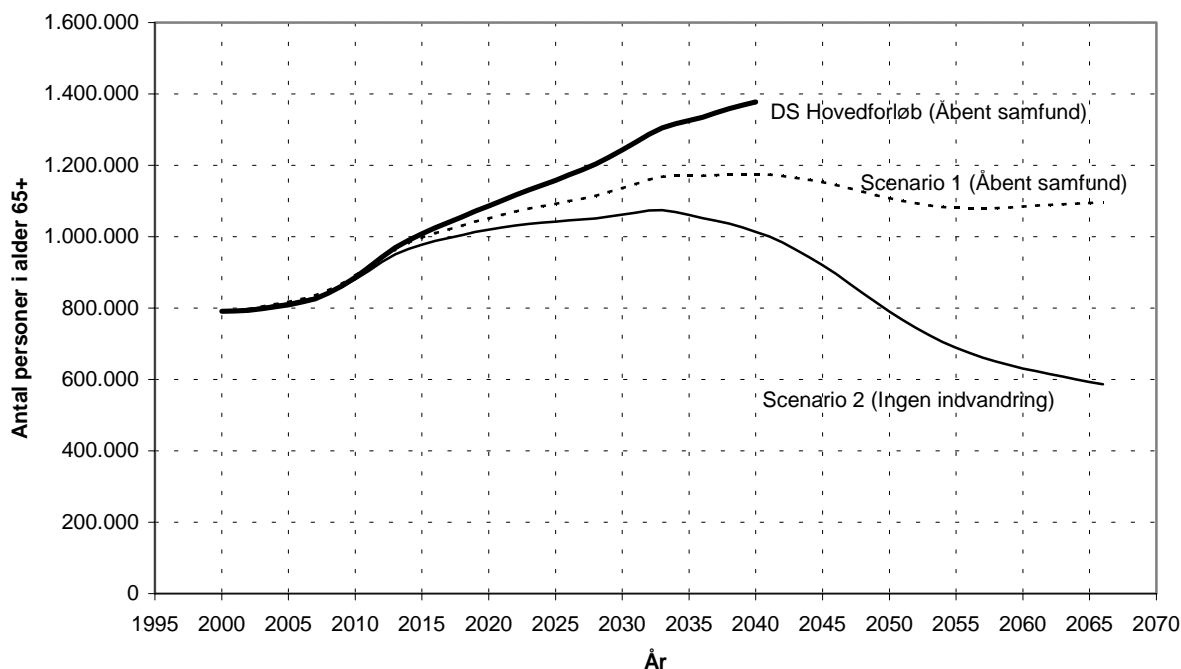
⁶ Se Hans O. Hansen (1993). **Elementær demografi** (Kbh.: Akademisk Forlag), side 200, samt Alexander Schaumann (2001). *Det aldrende samfund* (Kbh.: Teknologirådet), figur 1 (side 8).

kohorteffekter og befolkningsheterogenitet og heraf følgende ineffektiv udnyttelse af det erfaringsgrundlag, der løbende akkumuleres på vitale områder som familiedannelse (ved levendefødsel samt dannelse og opløsning af heteroseksuelle parforhold), arbejdsstyrkemobilitet samt ekstern migration. Denne beklagelige tingenes tilstand har sammenhæng med en kritisabel prioritering af den demografiske grundforskning i Danmark med ensidig satsning på dannelse af afledte registre i regi af Danmarks Statistik på bekostning af etablering af mere hensigtsmæssige studiematerialer og effektiv deltagelse i vigtigt internationalt forskningssamarbejde på grundlag heraf⁷.

4 Hvor er der enighed ? – Hvor er der uenighed?

Hvor mange ældre kan forventes over de næste 20-40 år? Hvorledes vil udviklingen i antallet af ældre påvirke den såkaldte ”ældrekvote” som indikator for forskydninger i den økonomiske forsørgelsesbyrde dvs. i det løbende behov for indkomstoverførsler i befolkningen, her specielt til ældre?

Figur 1 Forventet antal personer i alder 65 år og derover i henhold Danmarks Statistiks landsprognose 2000-20406 (med ekstern vandring) samt scenario 1-2

Kilder: Se fodnoterne 7 og 8

⁷ Danmark takkede som eneste land i Europa nej til deltagelse i den nu afsluttede Europæiske Fertilitetsundersøgelse. Den seneste danske fertilitetsundersøgelse er foretaget i 1975.

Til belysning af det førstnævnte spørgsmål er i figur 1 fremstillet det forventede absolutte antal personer i alderen 65 år og derover, dels i henhold til Danmarks Statistiks Hovedforløb⁸, dels i henhold til to scenario 1-2⁹.

Danmarks Statistik tager i sin senest offentliggjorte landsprognose udgangspunkt i dødelighedserfaringerne for 1997-98 og forventer et dødelighedsfald over de kommende 40 år svarende til en forøget forventet levetid på ikke mindre end 5.3 år for mænd og 4.4 år for kvinder. Derudover forventes en fordoblet nettoindvandring fra 9,000 til 18,000 personer i perioden 1999-2015 fulgt af en konstant årlig nettoindvandring på 18,000 personer frem til år 2040. Scenario 1-2 har karakter af konsekvensberegning med udgangspunkt i dødelighedserfaringerne 1997-99, den estimerede udvandringsintensitet 1996-2000 samt en årlig indvandring svarende til årsgennemsnittet af erfaringerne 1996-2000.

Der er enighed om en ganske kraftig systematisk stigning i personantallet i det betragtede halv-åbne aldersinterval fra 65 år og opefter, i hvert fald frem til mellem 2030 og 2040. Det er tydeligvis de meget omtalte store efterkrigsårgange og deres børn, der en sidste gang giver anledning til samfundsøkonomisk bekymring – nu som ældre der på den ene eller anden måde skal forsørges.

Her hører enigheden også op. For det første savnes en faglig seriøs argumentation for et så drastisk dødelighedsfald og en så voldsom forøget forøget fremtidig nettoindvandring som forventet af Danmarks Statistik. For det andet synes det naturligt at søge betydningen af den fremtidige eksterne migration (som foregrebet af Danmarks Statistik) for udviklingen i det fremtidige antal ældre belyst: Efter de relativt store fødselsårgange mellem 1946 og 1966 følger stærkt faldende fødselsårgange, hvorved fænomenet med et voksende antal ældre frem til mellem 2030 og 2040 alt-andet-lige måtte ventes at få forbigående karakter. Kan der alligevel forventes et stort set uændret antal ældre efter ca. 2040, må det skyldes den anteciperede eksterne migration – med andre ord altså en dramatisk vækst i antallet af residente ældre personer af udenlandsk herkomst. Med de to scenarier tilsigtes en første primitiv belysning af denne problemstilling.

Figur 1 viser, at der omkring 2040 kan forventes omkring 200.000 flere personer i alderen 65 år og ældre i henhold til Danmarks Statistiks Hovedforløb sammenlignet med en statisk udvikling baseret på danske mobilitetserfaringer fra slutningen af 1990'erne (Scenario 1). Sammenlignes Scenario 2 (ingen indvandring) med Danmarks Statistiks hovedforløb og Scenario 1, fremgår det, at en fortsat indvandring som i slutningen af 1990'erne vil have en meget stor betydning for den fremtidige udvikling i antallet af personer i alder 65 år og ældre. Indvandringens betydning accentueres

⁸ Kilde: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg, 2000:11 (Danmarks Statistik)

⁹ Udarbejdet af Hans O. Hansen på basis af oplysninger fra Danmarks Statistiks hjemmeside (WEB-site: <http://www.statistikbanken.dk/>).

stærkt ved de af Danmarks Statistik valgte antagelser om omfanget af den fremtidige nettoindvandring. Det ses endelig, at faldet i antal ældre som funktion af de stærkt mindskende fødselsårangange blandt residente danske borgere efter ca. 1967 med udgangspunkt i erfaringerne fra slutningen af 1990'erne kan forventes stort set kompenseret af fremtidig indvandring. Den mere detaljerede anatomi af det af Danmarks Statistik forventede betydelige dødelighedsfald unddrager sig i skrivende stund vurdering¹⁰.

Hvorledes vil udviklingen i antallet af ældre påvirke den absolutte økonomiske forsørgelsesbyrde dvs. det løbende behov for overførsel af indkomst og serviceydelser i befolkningen, her specielt til ældre? Den forventede stigning i antallet af personer i alder 65 år og derover, jfr. figur 1, må forventes at påvirke den økonomiske forsørgelsesbyrde i opadgående retning, ikke mindst i betragtning af, at langt størstedelen af denne befolkningsgruppe vil være udenfor aktiv beskæftigelse, hvorfor behovet for sociale indkomstoverførsler til ældre må ventes at stige. Hertil kommer at prisen for den eventuelt faldende dødelighed kan blive øget sygelighed og voksende behandlingsbehov.

Udviklingen i den samlede økonomiske forsørgelsesbyrde afhænger naturligvis af den samlede befolkningsudvikling både over og under pensionsalderen, herunder ikke mindst af befolknings sammensætningen. Befolkningens løbende fordeling på variable som *køn*, *alder*, *etnicitet* (specielt relateret til udenlandsk herkomst), *uddannelse og knowhow*, *arbejdsudbud*, *geografisk allokering*, *helbredstilstand* samt *besiddelse af fysisk kapital* har væsentlige konsekvenser for centrale aspekter af den fremtidige vækst, økonomisk og befolkningsmæssigt. Manglende hensyntagen til befolkningsmæssig diversitet på sådanne områder er en meget væsentlig årsag til, at mekaniske kvoteberegninger alene baseret på befolkningens fordeling på alder samt evt. på køn fremstår som meget upræcise indikatorer for forsørgelsesbyrder og velfærdskonsekvenser, økonomisk og socialt.

At eksisterende befolkningsprognoser vil vise sig urealistiske - endda på relativ kort sigt, er måske den mest sikre forventning man kan nære i det hele taget. Udviklingen i befolkningens vækst og struktur i aldersklasserne 0-14 år, 15-64 år samt 65 år og derover vil i de kommende årtier med sikkerhed blive bestemt af dødelighed og fertilitet, af allerede stedfunden indvandring, af den fremtidige eksterne migration, af den aktuelle arbejdsstyrkedeltagelse og det fremtidige arbejdsudbud¹¹. Økonomiske nøglebegreber i denne forbindelse er arbejdsstyrkens løbende kvalitet og produktivitet samt den fremtidige beskæftigelse. Vedr. "ældrekvote"-beregninger baseret på Danmarks Statistiks befolkningsprognoser, diverse årangange, henvises til Schaumann (2001), tabel 1.

¹⁰ Uagtet at tallene eksisterer og uanset deres store offentlige interesse og betydning, indgår det detaljerede talgrundlag ikke i det offentliggjorte baggrundsmateriale for Danmarks Statistiks befolkningsprognoser.

¹¹ Vedr. tre gennemregnede scenarier i regi af en generaliseret levetidsmodel vedr. ekstern migration, arbejdsbud og reproduktion – alt sammen differentieret efter etnicitet relateret til statsborgerskab – henvises til Längerich (1999) **Download:** <ftp://ftp.ibt.ku.dk/usihoh/Students/Laengerich.pdf>. (Afløsningsopgave i DEMOGRAFI 2, Københavns Universitet, Økonomisk Institut).

Sammenfattende er der altså enighed om, at vi med stor sikkerhed kan vente en kraftig systematisk stigning i antallet af over 65-årige frem til mellem 2030 og 2040. Men om den absolutte stigning i denne gruppe derefter fortsætter eller afmattes, afhænger af den videre udvikling i dødeligheden samt af den fremtidige udvikling i ind- og udvandringen.

Endelig påpeges det, at hvis man ønsker at bruge befolkningsprognoser m.v. til at belyse aldringens fremtidige velfærdskonsekvenser, er det helt afgørende at tage hensyn til, at befolkningen består af mange forskellige etniske og sociale grupper med forskellige behov og forskellig adfærd, samt at befolkningssammensætningen mange årtier fremover med sikkerhed løbende vil være under stærk forandring.

5 Styrker og svagheder ved befolkningsprognoser som politisk redskab – generelt og med henblik på de aktuelle prognoser

Hvad kan politikerne bruge befolkningsprognoser til, ikke mindst hvad angår ”aldrig”? Den foreliggende landsprognose 2000-2040 fra Danmarks Statistik kan tjene som et bud på størrelsesordenen af det kommende antal ældre over de næste fire årtier. Bortset fra fordeling på køn og alder er heterogeniteten i problemkomplekset ”aldrig” ikke-modelleret, hvilket udover at frembyde en væsentlig potentiel fejkilde naturligvis gør befolkningsprognosen mindre informativ for offentligheden og de politiske beslutningstagere. Om det pågældende bud i øvrigt er kvalificeret lader sig ikke afgøre, fordi Danmarks Statistik ikke offentliggør det detaljerede beregningsgrundlag for sine befolkningsprognoser, f.eks. på sit web-site (se fodnote 9).

Kan der på dette grundlag føres politik for det aldrende samfund? Dette er først og fremmest et spørgsmål om moral, både hos udbydere og brugere af befolkningsprognoser. ”Hensigten helliger midlet”, siger man. Enhver befolkningsprognose – kvaliteten ufortalt – kan selvsagt inddrages i en ideologisk eller blot magtpolitisk hensigt. Grænsen mellem demografi og demagogi er hårfin.

Er prognoserne sikre nok, og er forudsætningerne rimelige 10 til 20-40 år ud i fremtiden? Schumann (2001) viser, at Danmarks Statistiks prognoser fra perioden 1984-2000 har givet stærkt divergerende bud på den forventede befolkningsstørrelse fra år 2000 frem mod år 2025. Sammenligning af det observerede fødselstal på landsbasis med Danmarks Statistiks forventede fødselstal i henhold

til forskellige landsprognoser, jfr. Hansen (1993), udviser til tider meget store divergenser selv ganske få år henne i det prognosticerede tidsforløb.

Er disse forhold tilstrækkelig reflekteret i det vidensgrundlag, som Regeringen fremlægger for sin aldrende-samfunds-politik (jfr. Alexander Schaumanns sammendrag)? Nej, langt fra. Eksisterende statistisk teori kombineret med nutidig IT-teknologi frembyder meget store muligheder for konsistent modellering og udarbejdelse af logiske scenarier vedr. økonomisk og socialt væsentlige aspekter af forskelligartetheden i befolkningssammensætningen samt den hertil knyttede person-adfærd bl.a. ved stokastisk mikro-simulation af komplekse personregistre. Disse muligheder er stort set uudnyttede i det vidensgrundlag, som Regeringen fremlægger for sin "aldrende-samfunds-politik". En væsentlig praktisk hæmsko for konkurrencen og kvalitetsudviklingen i så henseende er de eksisterende flaskehalse i det danske informationssamfunds adgang til sine egne skatteyder-betalte data. Mangelfuld data-adgang er uden sammenligning dansk demografi's største problem.